

РАЗВОЈ, МОДЕРНИЗАЦИЈА И ОПРЕМАЊЕ В И ПВО

Генерал-мајор *Ранко Живак*,
командант ВиПВО

Потреба да се буде у корак са временом, савременим трендовима, новим научним и технолошким достигнућима као и проницљивост и визионарство наших државних и војних руководилаца, омогућили су да се 1912. године, само девет година након првог лета браће Рајт, у Србији формира Ваздухопловна команда са седиштем у Нишу. Србија је била међу првим земљама у свету које су схватиле значај ваздушног простора и ваздухоплова за вођење рата и увеле ваздухопловство у своје војне јединице.

Развој српског војног ваздухопловства није била равна узлазна линија већ је био условљен историјским догађајима и научно-технолошким достигнућима. Историја српског војног ваздухопловства је богато испреплетена периодима снажног и убрзаног развоја и просперитета као и тешким историјским искушењима којима су били изложени наш народ и наша држава, када је и сам опстанак ваздухопловства довођен у питање. Од 1913. године и првих српских ваздухопловних жртава, преко херојске одбране Београда од стране пилота б. Ловачког пука у априлском рату 1941. године па све до 1999. године и одбране од НАТО агресије, када нико из плавог строја, без обзира на снагу непријатеља, није рекао „не смем, не могу или нећу”, наши људи, и на земљи и у ваздуху, јединствени – од војника до команданта и генерала, увек су били на висини задатка, часно бранећи слободно небо Србије. У свим одсудним историјским тренуцима, српско војно ваздухопловство је са успехом положило испит из патриотизма и професионализма.

Година која је за нама, у којој је обележено 100 година стварања и развоја српског војног ваздухопловства, представља подсетник на ту богату традицију на коју морамо бити поносни. То је такође био и наш дуг, како према многим генерацијама ваздухопловаца који су уградили своју младост, енергију а многи и животе у развој српског војног ваздухопловства тако и према будућим генерацијама ваздухопловаца који ће доћи после нас.

После бурних ратних збивања током деведесетих година XX века, НАТО агресије из 1999. године и више од две деценије стагнације у развоју, Ваздухопловство и ПВО је у последњих 6–7 година прошло кроз фазу реорганизације и минималне модернизације. Основни критеријуми су били рационалност, економичност и ефикасност. Циљ је био да се од постојећих ефектива задрже у употреби перспективна средства и борбени системи, да се ВиПВО ослободи сувишних и застарелих средстава, да се смање трошкови и обезбеди виша ефикасност система у извршавању тежишних задатака до стварања услова за значајнију модернизацију вида ВиПВО.

У други век свог постојања, Ваздухопловство и ПВО улази са скромним борбеним потенцијалима, свакодневно извршавајући задатак контроле и заштите суверенитета ваздушног простора Републике Србије. О значају и осетљивости наведеног задатка најбоље говоре могући облици и последице угрожавања безбедности из ваздушног простора (отмице авиона, терористички акти, илегална трговина и превозење људи, наркотика, наоружања и др.). Чињеница је да је ваздушни саобраћај генерално у снажној експанзији а посебну пажњу завређују летови којим се превозе опасне материје. Током једне године, у ваздушном простору Републике Србије реализује се неколико стотина летова са опасним материјама. Могуће негативне последице због удеса или могућност злоупотребе, намећу потребу изградње и одржавања способности за поуздану контролу и заштиту суверенитета ваздушног простора. Због свих могућих облика угрожавања из ваздушног простора, постоји опредељење и потреба да се целокупни ваздушни простор у Европи контролише и штити. Није прихватљиво да постоје тзв „црне рупе” тј, ваздушни простор појединих земаља у којима наведена контрола не постоји. То ће увек неко радити: или свака земља у границама свог суверенитета или ће контролу и заштиту суверенитета ваздушног простора вршити неко други, под одређеним условима, доводећи у питање и сам суверенитет.

Осим тога, мора се истаћи и чињеница да је у време после завршетка хладног рата, у свету вођено много ратова и оружаних сукоба различитог карактера, да је у највећем броју случајева

сукоб почињао дејствима из ваздушног простора и да су ваздухопловна и противваздухопловна дејства представљала преовлађујући садржај у почетном периоду рата која су пресудно утицала на исход сукоба (заливски ратови, НАТО агресија на СРЈ, Либија,...). Генерално гледајући, поседовање респективних ваздухопловних и ПВО капацитета представља фактор стабилности у региону и средство одвраћања од могућег угрожавања суверенитета одређене државе.

Напред наведени и други додељени задаци које извршава ВиПВО захтевају непрестано одржавање корака са савременим светским токовима како би на ефикасан и функционалан начин одговорили свим могућим изазовима, па стога и актуелна модернизација ВиПВО има вишеструки значај како за Војску Србије тако и за Републику Србију.

Развој ВиПВО је дефинисан дугорочним планским документима који су усвојени у Скупштини Републике Србије у току 2011. године. Полазна основа за пројектовање развоја су дефинисани задаци које ВиПВО извршава, потребне способности које морамо да сачувамо и изградимо као и стање постојећих ресурса који нису неограничени и који убрзано истичу. Основу будућег развоја представља опремање вишенаменим борбеним авионом, савременим радарима и ракетним системима различитог домета. Сви наведени сензорски и ватрени системи треба да се обједине у један јединствени центар чиме ће се постићи максимална ефикасност система. Поред анализе тактичко-техничких карактеристика средстава, значајно место у том процесу представља анализа и изналажење реално могућих финансијских модалитета такве једне значајне набавке у следећем десетогодишњем периоду.

Развој ваздухопловства, техничког вида који је увек био уско повезан са научно-технолошким напретком и достигнућима, увек је био и снажан генератор развоја сваког друштва и Војске.

Са аспекта ВиПВО и Војске Србије, опремање вида савременим борбеним системима, поред подизања нивоа оперативних способности за извршавање додељених мисија и задатака, несумњиво ће захтевати подизање нивоа знања, стручно усавршавање кадра и измене у систему школовања и обуке. Биће неопходно извршити санирање, делимичну адаптацију и изградњу нових инфраструктурних објеката. То се посебно односи на објекте који служе за смештај и одржавање борбених система у току експлоатације. Увођење нових борбених система условиће и одређене организацијско-мобилизацијске промене команди, јединица и установа. Такође, биће неопходно изменити постојећа стратегијско-доктринарна документа, од *Доктрине ВиПВО* до одговарајућих правила употребе јединица и система.

Са општег друштвеног аспекта, планирана модернизација вида и опремање новим борбеним системима би требала да обезбеди и одговарајући ниво трансфера технологија, упошљавање и развој одређених капацитета домаће индустрије. То се пре свега односи на могућност развоја одређених регионалних центара за одржавање средстава, улагање у развој капацитета за производњу резервних делова и склопова, развој капацитета за ремонт појединих компоненти или целих система. Зависно од обостраног интереса држава и могућности привреде, позната је пракса у свету да се опремање сложеним и скупим борбеним средствима врши по основу пружања услуга или извоза добара у различитим привредним гранама што не представља трошак већ замах у развоју домаће науке, индустрије и других грана привреде. У којем обиму ће све то бити реализовано зависи од преговарачког умећа, усаглашености интереса свих страна у процесу опремања и тренутних расположивих домаћих привредних капацитета.

Ваздухопловство и ПВО Војске Србије у данашњим оквирима, уз изузетна залагања и напоре оспособљеног и мотивисаног људства, успешно извршава додељене задатке упркос великим проблемима проузрокованим дугогодишњом стагнацијом у опремању савременом техником. Данас је у светским оквирима немогуће замислити модерну војску без савременог и добро опремљеног ваздухопловства, а тренд модернизације присутан је у скоро свим земљама, у складу са научно-технолошким достигнућима и економским могућностима. Актуелна модернизација и опремање ваздухопловства и ПВО новим борбеним системима представља наговештај новог и надам се исто тако успешног века постојања српског војног ваздухопловства.